

॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ तावहरीनतौ चरामलक्ष्मणी ॥ २५ ॥ २६ ॥ इत्यारण्यके पर्वणि नैलंकं ठीये आरतभावदीये अष्टाशीत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २८८ ॥ ॥ २९ ॥
 तत्रैवांतर्दधे राजन्माययारावणात्मजः ॥ अंतर्हितं विदित्वा तंबहुमायं चराक्षसं ॥ २० ॥ रामस्तं देशमागम्य तत्सैन्यं पर्यरक्षत ॥ सराममुद्दिश्य शरैस्ततो दत्तवैरस्त
 दा ॥ २१ ॥ विव्याध सर्वगान्त्रेषु लक्ष्मणं च महाबलं ॥ तमदृश्यं शरैः शूरीमायया तर्हितं तदा ॥ २२ ॥ यो धयामास तुरुभौरावणि रामलक्ष्मणौ ॥ सरुषा सर्वगान्त्रेषु
 तयोः पुरुषसिंहयोः ॥ २३ ॥ व्यस्तजत्सायकान्भूयः शतशो यः सहस्रशः ॥ तमदृश्यं विचिन्वतः स्तजंतमनिशं शरान् ॥ २४ ॥ हरयो विविशुर्व्योमप्रगृह्य महतीः शि
 लाः ॥ तांश्च तौ चाप्यदृश्यः सशरैर्विव्याध राक्षसः ॥ २५ ॥ सभृशं ताडयामास रावणिर्मयया वृतः ॥ तौ शरैराचितौ वीरौ भ्रातरौ रामलक्ष्मणौ ॥ पेततुर्गगनाद्भूमिं
 सूर्याचंद्रमसाविव ॥ २६ ॥ इति श्रीमहाभारते आरण्यके पर्वणि रामोपाख्यानपर्वणि इंद्रजिद्युद्धे अष्टाशीत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २८८ ॥ ॥ २९ ॥
 मार्कण्डेय उवाच तावुभौ पतितौ हृत्वा भ्रातरौ रामलक्ष्मणौ ॥ बंधरावणिर्भूयः शरैर्दत्तवैरस्तदा ॥ १ ॥ तौ वीरौ शरबंधेन बद्धा विद्रजितारणे ॥ रजतुः पुरुष
 व्याघ्रौ शकुंताविव पंजरे ॥ २ ॥ तौ हृत्वा पतितौ भूमौ शतशः सायकैश्चितौ ॥ सुग्रीवः कपिभिः सार्धं परिवार्यतः स्थितः ॥ ३ ॥ सुषेणं मे दद्विविदैः कुमुदेनांगदेन
 च ॥ हनुमन्नीलतारैश्च नलेन च कपीश्वरः ॥ ४ ॥ ततस्तं देशमागम्य कृतकर्मा विभीषणः ॥ बोधयामास तौ वीरौ प्रज्ञास्त्रेण प्रबोधितौ ॥ ५ ॥ विशल्यौ चापिसुग्री
 वः क्षणे नैतौ चकार ह ॥ विशल्ययामहोषध्यादिव्यमंत्रप्रयुक्तया ॥ ६ ॥ तौ लब्धसंज्ञौ नृवरौ विशल्यवुदतिष्ठतां ॥ गततं द्रौक्ष्यमौ चापि क्षणे नैतौ महारथौ ॥ ७ ॥
 ततो विभीषणः पार्थराममिदं वाकुनंदनं ॥ उवाच विज्वरं हृत्वा कृतांजलि रिव च ॥ ८ ॥ इदमं भोग्हीत्वा तुराजराजस्य शशासनात् ॥ गुह्यको भ्यागतः श्वेतात्त्व
 त्सकाशमरिंदम ॥ ९ ॥ इदमं भः कुबेरस्ते महाराज प्रयच्छति ॥ अंतर्हितानां भूतानां दर्शनार्थं परंतप ॥ १० ॥ अनेन मष्टनयनो भूतान्यंतर्हितान्युत ॥ भवान्द्रक्ष्य
 तियस्मै च प्रदास्यति नरः स तु ॥ ११ ॥ तथेति रामस्तद्वारिप्रतिगृह्याभिसंस्कृतं ॥ चकार नेत्रयोः शौचं लक्ष्मणश्च महामनाः ॥ १२ ॥ सुग्रीवजांबवंतौ च हनुमानंग
 दस्तथा ॥ मेदद्विविदनीलाश्च प्रायः प्लवगसत्तमाः ॥ १३ ॥ तथा समभवच्चापियदुवाच विभीषणः ॥ क्षणेनातींद्रियाण्येषां च क्षुब्धा स न्युधिष्ठिर ॥ १४ ॥ इंद्र
 जित्कृतकर्मा च पित्रे कर्म तदात्मनः ॥ निवेद्य पुनरागच्छत् त्वस्याजिशिरः प्रति ॥ १५ ॥

ताविति ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ अतींद्रियाणि अतींद्रियार्थपादकाणि ॥ १४ ॥ १५ ॥